

ΝΟΤΙΑ ΑΡΚΑΔΙΑ

ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΟΥ ΦΩΚΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΠΗΓΑΔΙ

ΘΑΛΑΣΣΙΝΗ ΑΠΟΛΑΥΣΗ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΠΕΖΟΠΟΡΙΕΣ ΣΤΑ
ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ

Εκεί που η βουνίσια ανάσα του ελατοσκέπαστου
νοτιανατολικού Πάρνωνα ενώνεται με τις δροσερές
αγκαλιές της θάλασσας του Μυρτώου.

Ένα ταξίδι στο χώρο της νοτιότατης γωνιάς της Αρκαδίας,
αλλά και στο χρόνο, αφού ο τόπος αυτός ζει στους δικούς
του καιρούς που δεν συμβαδίζουν πάντα με το σήμερα.

ΚΕΙΜΕΝΟ : ΚΩΣΤΑΣ ΖΑΡΟΚΩΣΤΑΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ : ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΡΗΣ

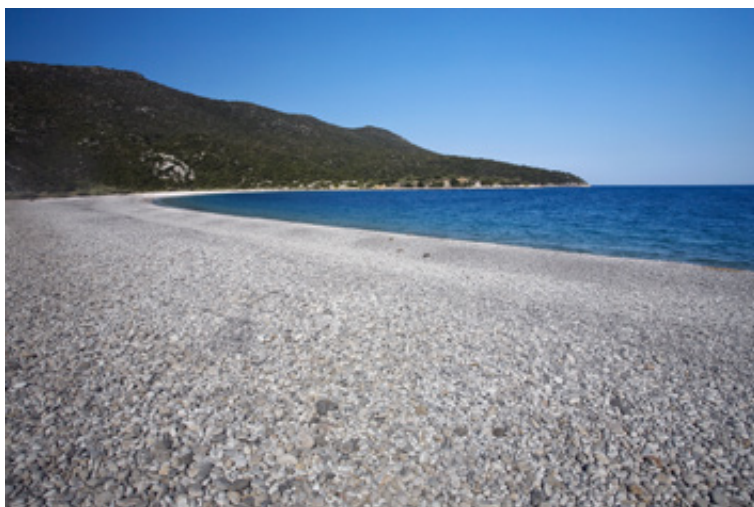
Nα 'μαστε λοιπόν στο γνώριμο από τα παλιά αρχοντικό **Λεωνίδιο**, την πρωτεύουσα της Τσακωνιάς. Καφεδάκι στην πλατεία, προμήθειες μαναβικών και αναχώρηση για την παραλιακή Πλάκα, τις αρχαίες Πρασιές.

«Εδώ τελειώνει και η Τσακωνιά», λέει ο φίλος **Θόδωρος Καττής**, γραμματέας του Δήμου Λεωνιδίου, δεινός ορειβάτης του Ε.Ο.Σ. Άργους, ποδηλάτης και κάτοικος του χωριού Πηγάδι, που είναι και ο προορισμός του ταξιδιού μας.

Αφού περάσουμε τα παραλιακά Πούλιθρα,

την αρχαία Πολίχνη, ανηφορίζουμε προς το τόσο ιδιαίτερο, λόγω της αρχιτεκτονικής του, χωριό των Πάνω Πούλιθρων, που σίγουρα θα είναι αντικείμενο εκτενούς άρθρου σε επόμενο τεύχος. Μετά από στροφές 6 χλμ. φθάνουμε στη θέση Πυργούδι με την εκπληκτική θέα προς τον Αργολικό και το Μυρτώο. Από εδώ φεύγουμε νότια κινούμενοι στο οροπέδιο των Πελετών. Σε 2,5 χιλιόμετρα από το Πυργούδι, στην πρώτη διασπαύρωση του κεντρικού ασφαλτοδρόμου, ακολουθούμε την αριστερή πορεία και σε 2 ακόμα χλμ. βρισκόμαστε στην **Αμυδαλιά**, όπου το αλτίμετρό μας δείχνει υψόμετρο 635 μ.

«Μικρό το χωριό μας, καμιά 50αριά τα σπί-

Ο ΟΡΜΟΣ ΤΟΥ ΦΩΚΙΑΝΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ ΠΗΓΑΔΙ - ΦΩΚΙΑΝΟ. ΠΑΡΑΛΙΑ ΦΩΚΙΑΝΟΥ. Η ΤΟΥΡΚΟΒΙΓΛΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ Η ΣΠΕΤΣΕΣ.

για όλα κι όλα. Για το χειμώνα μη τα ρωτάς... Το καλοκαίρι όμως μαξενύμαστε αρκετοί» λέει η κυρά Σταματία που βαστάει το καφενείο πάνω στο δρόμο.

Η πελατεία, συνταξιούχοι μάγειροι και καμαρώτοι από υπερωκεάνια όπως το OLYMPIA αλλά και ξενιτεμένοι, απολαμβάνουν το καφεδάκι τους κάτω απ' την καρδιά. Έχουν καλοκαιρινοί όπως το κελιάδημα των πουλιών, το αργόσυρτο πρωινό τραγούδι των τζιτζικιών και οι μικροί κοκκάλινοι πυροβολισμοί από τα

πούλια του ταβλιού με τους ανάλογους κοφτούς πανηγυρισμούς και τα πειράγματα των παιχτών. Μοναδική κίνηση στο χωριό το θρόισμα τ' ανέμου στις φυλλωσιές των οπωροφόρων.

«Βλέπεις το μέρος εδώ σουδιάζει και φέρνει δυνατό αεράκι» λέει η κυρά Σταματία που παραμερίζει την κουρτινόπορτα μπαίνοντας στο εσωτερικό του μαγαζιού. Τοίχοι σε χρώματα καρπών του τόπου, ροδακινί και φυστικί και πάνω σ' αυτούς κρεμασμένα, ένα ποίημα από καρδιάς αφιερωμένο στην Αμυγδαλιά στο αγα-

πλημένο χωριό κάποιου ξαδέρφου από χρόνια ξενιτεμένου στον Καναδά και η Βουγιουκλάκη το πολύ δεκαοχτάχρονη να διαφημίζει τον Καφέ Παπαγάλο.

«Αν και η ταμπέλα είναι παλιά μου τη ζητάνε αρκετοί, εγώ όμως την Αλίκη μου δεν τη δίνω σε κανένα» λέει με αποφασιστικότητα κρατώντας σταθερά το μπρίκι στο καμινέτο.

Αρχίζουμε να αισθανόμαστε τα χρόνια να κυλούν προς τα πίσω σε μια Ελλάδα, που ενώ νομίζουμε ότι έφυγε ανεπιστρεπτί, αυτή επιμένει πεισματικά στις αρχές και στο μέτρο της σε μέρη σαν αυτά, τα ανέγγιχτα από την εξέλιξη χωριά, όπως η Μυγδαλιά της νότιας Αρκαδίας.

«Βέβαια σκοπός του ταξιδιού μας είναι το Φωκιανό, η φανταστικότερη παραλία του ανατολικού Μωριά, όμως κάτι μου λέει πως το ανθρώπινο τοπίο στη μικρή αυτή περιοχή θα 'χει να μας πει και να μας δείξει πολύ περισσότερα ακόμα και από την ομορφιά του φυσικού το-

πίου» λέω στο φίλο και συνταξιδιώτη **Γιάννη** που είναι και ο φωτογράφος του άρθρου.

Δύο χλμ. ανατολικά της Αμυγδαλιάς βρίσκεται το **Πηγάδι**. Χαιρετάμε το Θόδωρο αφού προηγουμένως καταρτίσαμε το πλήρες πρόγραμμα των πεζοποριών, των επισκέψεων και των συναντήσεων και παίρνουμε τον δρόμο για Φωκιανό.

ΠΗΓΑΔΙ - ΦΩΚΙΑΝΟ

Ο ασφαλτόδρομος κατηφορίζει ομαλά και σε 2 χλμ. από το Πηγάδι, συναντάμε καθρέφτη δρόμου. Αν παρατηρήσουμε με ιδιαίτερη προσοχή (για πινακίδα ούτε λόγος) δεξιά φεύγει στενός χωματόδρομος (μόνο για 4Χ4) και σε 600μ. φθάνει στο **Λογγάρι - Ρουπακιά**. Χτισμένο σε υψ. 420 μ. το μικρό αυτό έρημο χωριουδάκι με τα λιγοστά σπίτια (τα περισσότερα αθέατα από την πυκνή βλάστηση) έχει όψη άλλης εποχής γιατί από τότε που εγκαταλείφθηκε, οι μόνοι που ασχολήθηκαν μαζί του είναι ο χρόνος, ο ήλιος, ο άνεμος κι η βροχή. Βασικός οικιστικός πυρήνας καμιά δεκαριά μικρά και μεγάλα σπίτια (τα δυό από τα πιο αρχοντικά της

περιοχής) χτισμένα γύρω από μία 20μετρον βελανιδιά με μεγάλη πέτρινη στέρνα και κοινόχρηστο φούρνο.

Περπατάμε στο μικρό οροπέδιο με τις ελιές, τις συκίες και τις αγλαδιές κάτω από πανύψηλες βελανιδιές που εδώ τις λένε δέντρους και που δίνουν σκιά και δροσιά στον απόκοσμο τούτο τόπο. Σπίτια γερά πέτρινα που αντιστεκονται με πείσμα στην εγκατάλειψη, αν και τα περισσότερα δίχως στέγη, με χαγιγιάτα, εξωτερικές σκάλες, παράσπιτα και φούρνους. Ευρύχωρες αυλές με κληματαριές και πεζούλες με οπωροφόρα.

Σκόρπια σύννεφα μας συντροφεύουν για λίγο, ενώ ένα ανεπαίσθητο αεράκι δίνει κίνηση και ζωή στις φυλλωσιές και ανάσα στο μοναδικό σε τέτοιο υψόμετρο ελατάκι.

Πίσω στον ασφαλτόδρομο και σε 9,5 χλμ., εκ των οποίων το τελευταίο 1,5 χλμ. χωματόδρομος, φθάνουμε στην παραλία του Φωκιανού.

ΣΤΟ ΕΡΗΜΙΚΟ ΛΟΓΓΑΡΙ - ΡΟΥΠΑΚΙΟ.
ΣΤΗΝ ΒΛΥΧΑΔΑ ΤΟΥ ΦΩΚΙΑΝΟΥ. (ΚΑΤΩ)
Η ΚΥΡΑ ΣΤΑΜΑΤΙΑ ΚΑΙ Η ΑΛΙΚΗ ΤΗΣ. (ΑΡΙΣΤΕΡΑ)

ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΛΙΑ ΦΩΚΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΠΗΓΑΔΙ

ΦΩΚΙΑΝΟ

Μία τεράστια ποδιά γεμάτη λιόδεντρα, πέφτει ομαλά προς το φαρόδύ όρμιο του Φωκιανού. Στη μέση της σηκώνεται ως τα 100μ. ψηλός, ένας λόφος κι έτσι η ποδιά χωρίζεται στα δύο. Στην Ανατολή η **Κουμάσια**, στη Δύση ο **Μπασσαράς**. Από τα ψηλώματα, πάνω και από το Πηγάδι, ένα μεγάλο ρέμα που το λένε **Ξεριά**, έρχεται κλειστό και απότομο στην αρχή, ανοιχτό στο τελείωμα προς την ακτή. Από το ρέμα και κάτω μέχρι την ακροθαλασσιά το μέρος λέγεται **Τραγάνες**.

Ο υδροφόρος ορίζοντας βρίσκει διεξοδο προς τον όρμιο και έτσι τα νερά δεν λείπουν καθόλου από την περιοχή. Στην ανατολική άκρη το **Μαντράκι**, ξεκουράστρα των αποδημητικών και μικρός υδροβιότοπος. Στην δυτική άκρη η **Βλυχάδα**, με τα νερά να χύνονται κάτω από τα βότσαλα και την αμμουδιά δίνοντας στη θάλασσα χρώμα τυρκουάζ.

Αγρύπνησα κοιτώντας τ' αστέρια και ακούγοντας τον κελαριωτό ήχο των κυμάτων πάνω στα βότσαλα. Και όταν άρχισε να χαράζει και τα κύματα σβήσανε εντελώς, μπήκα στη θάλασσα με το κόκκινο χρώμα και κολύμπησα παρέα με τις ζαργάνες από τη Βλυχάδα ως το Μανδράκι. Ο ήλιος είχε ανατείλει για τους άλλους. Εγώ όμως τον περίμενα να φανεί πάνω από τον ψηλό ως τα 275μ. κάβο που οι ντόπιοι τον λένε **Τουρκοβίγλα** και οι χάρτες **Φωκιανιώτικο**, και που στέκει στ' ανατολικά κρατώντας ήσυχο τον όρμιο από τις ορξείεις του Μαΐτρου. Και όταν ο ήλιος φώτισε το απέναντι ύψωμα της **Ασφακίτσας** κι απλώθηκε στα Φωκιανά, φάνηκε το ομορφότερο, το πιο αστραφτερό χαμόγελο του Πάρωννα προς τη θάλασσα του Μυρτώου. Κι όπως είναι για μένα φυσικό σ' αυτήν την υπέροχη στιγμή του θαυμασμού και της μέθης των αισθήσεων, μία αγωνία κι ένας φόβος με κυριέψε, πως δεν είναι μακριά ο χρόνος που και αυτός ο επίγειος παράδεισος θα καταλήξει μία πλαζ των Real estate και των πάσης φύσεως in καταστάσεων.

Είναι Παρασκευή μέσα Ιουλίου. Καμιά δεκαριά λουόμενοι στην παραλία, δυό τροχόπιτα, 4 σκηνές κάτω από τις χαρουπιές στη Βλυχάδα και στη θάλασσα σκάφος κανένα. Η παραλία έχει μήκος 730μ., ολόλευκο βότσαλο με μικρά

τμήματα αμμουδιάς στα άκρα και στο μέσον της.

Ένας μικρός περίπατος κάτω από τις μεγάλες ελιές και χαρουπιές μας αποκαλύπτει καμιά εικοσαριά δύρριχτες κεραιμοσκεπείς, πετροχτιστες καλύβες, αρκετά ευρύχωρες οι περισσότερες.

Σε λίγα μόλις μέτρα από την παραλία, κυκλωμένο από γέρινες ελιές στέκει το παλιό εκκλησιάκι του **Αγίου Νικολάου**, τόπος προσκυνηματος της ευρύτερης περιοχής γιατί στο μεγάλο πανηγύρι που γίνεται στις 9 Μαΐου που γιορτάζει, έρχονται προσκυνητές όχι μόνο από το Πηγάδι και τα γειτονικά χωριά, αλλά και από τις Σπέτσες, το Πόρτο Χέλι και το Κρανίδι.

Βόρεια της παραλίας και πίσω από τη μικρή χερσόνησο, το **Νησάκι**, βρίσκεται το **Παλιό Διμάνι** με ερείπια ρωμαϊκών λουτρών του 2^{ου} μ.Χ. αιώνα. Βάρκες λικνίζονται στα ασφαλή νερά του και υποτυπώδης τοιμεντένια «γλύστρα» δίνει δυνατότητα για ριζιμο φουσκωτού.

Περίπου στο μέσον της μεγάλης παραλίας βρίσκονται τα δύο καλοκαιρινά ταβερνάκια, της **Ειρήνης** και ο «Αχινός» του **Κώστα**. Τέσσερα είναι και τα δωμάτια που νοικιάζει η κυρά

ΣΤΟ ΜΑΝΤΡΑΚΙ ΤΟΥ ΦΩΚΙΑΝΟΥ.

Τασία από το Πηγάδι. Για τηλέφωνο σταθερό αλλά και σήμα κινητού, ούτε λόγος.

«Τώρα τον λένε Φωκιανό, εμείς παλιότερα αλλά και τώρα τον λέμε Φακινό ή Φακινά από τις φώκιες που γεννάγανε στην παραλία» λέει η Ειρήνη. *«Εδώ ερχόμαστε, απ' το Πηγάδι, για τα χαρουπία το Σεπτέμβρη και τις ελιές το Νοέμβρη. Ο παλιός μουλαρόδρομος είχε κίνηση πολλή. Βλέπεις εδώ δούλευαν και δυό λιοτρίβια. Πίσω από το Μαντράκι στο βάλο στις Μπαμπακιές είχαμε τα μπιστόνια με ντομάτες, μελιτζάνες, κολοκθία και μπάμιες».*

Μία στενόμακρη λουρίδα σαν πολύ στενή αντιπυρική ζώνη που έρχεται απ' την κορφή του υψώματος της Ασφακίτσας κάθετη προς τη θάλασσα προκαλεί την περιέργειά μας.

«Από εκεί, σαν σε λούκι, κατέβαζαν τους κορμούς των ελατιών προς τα κάτω για να τα μεταφέρουν στα νησιά για δοκάρια» λέει η Ειρήνη. *«Βλέπεις η απόσταση από τις ελατοσκέπαστες πλαγιές της Χοντίβας του νότιου Πάρωννα είναι πολύ μικρή και η κλίση του εδάφους*

Ο ΟΡΜΟΣ ΤΟΥ ΦΩΚΙΑΝΟΥ, Η ΤΟΥΡΚΟΒΙΓΛΑ ΚΑΙ ΣΤΟ
ΒΑΘΟΣ Η ΣΠΕΤΣΟΠΟΥΛΑ, Ο ΔΟΚΟΣ ΚΑΙ Η ΥΔΡΑ.

μεγάλη» συμπληρώνει ο Κώστας. «Παλιότερα όμως κυριότερος τρόπος πλουτισμού ήταν το Θινί. Σε αμμώδες στενό ανάχωμα, με τη βοήθεια διχτιού, εγκλωβίζανε τα μεγάλα μαγιάτικα που πήγαιναν να γεννήσουν στα ρηγά νερά του Μαντρακιού και τα καΐκια γεμίζανε ως επάνω για την Ύδρα και τις Σπέτσες. Τώρα βέβαια πάνε αυτά, όπως πάει και το κοντραμπάντο στο λάδι, στο κάρβοννο και στ' αλάτι, που έδινε κι έπαιρνε τα παλιότερα χρόνια σ' αυτόν τον απομακρυσμένο τόπο».

ΠΗΓΑΔΙ

Απόγευμα στο καφεπαντοπωλείο της Μαρί-σας Χιώτη. Καθόμαστε στη σκιά μίας τεράστιας «κοκορέτσας», δηλαδή αγριοφυστικιάς, ανάμεσα σε μαντζουράνες, ορτανσίες και κατιφέδες. Μικρή η παρέα, ντόπιοι και μετανάστες της γενιάς του '50 από την Αυστράλια. Ατμόσφαιρα φιλική που ευωδιάζει από γιασεμί και αριμαρρόριζα..

«Παλιά 5-6 κτηνοτρόφοι μένανε εδώ. Μετά όμως το κάψιμο της Κουνουπιάς από τον Ιμπραήμ, από το 1826 και δώθε, το χωριό μας μεγάλωσε με πάνω από 100 οικογένειες. Και οι

εκκλησίες μας από τότε θα 'ναι. Όμως τις ξανάφτιαξαν, το 1871 τον Αη Γιώργη, το 1899 τον Αγιοδημήτρη, αυτόν που 'ναι δίπλα στο κοιμητήριο», λέει ο **Απόστολος Καλογιάννης** που ήταν παλιά ο πρόεδρος του χωριού.

Χτισμένο στα 570μ. το χωριό δε δίνει την όψη αυτοτελούς οικισμού με τα σπίτια χτισμένα γύρω από την πλατεία. Κάθε μεγάλη φαμίλια είχε το δικό της μικροσυνοικισμό. Τα **Ζαμπουναίικα, τα Κατταίικα, τα Τσαφουλαίικα, τα Σταγαίικα, τα Κριτσιδιμαίικα, τα Κοσιναιίικα** και ανάμεσα καρυδιές, αμυγδαλιές, γκορτσιές, μουριές, σουκιές, ελιές.

Περπατάμε από γειτονιά σε γειτονιά. Κάθε σπίτι έχει τη δική του στέρνα για το βρόχινο νερό. Παντού στόμια από πηγάδια. Μα και το χωριό έχει το όνομα Πηγάδι, από τη μεγάλη, σαν πηγάδι, υδάτινη καταβόθρα με το νερό που σκέπασαν με προβιές οι παλαιοί για να μην την δει ο Τούρκος και τους καθίσει στο σβέροκο.

Αυλές γεμάτες λουλούδια, κήποι με δέντρα. Η κυρά **Ιωάννα** ποτίζει τα βλίττα της. «*Με ποιον μιλάς;*» ακούγεται δυνατή γέριχη αντρική φωνή πίσω από τις φυλλωσιές του κήπου. «*Με ένα φωτογράφο...*» «*Τι...τοπογράφο;*»...«*Όχι χριστιανέ μου, ΦΩΤΟΓΡΑΦΟ...*» «*Α, καλά το ίδιο*

ΤΟ ΠΗΓΑΔΙ (ΑΡΙΣΤΕΡΑ)
Η ΚΥΡΑ ΙΩΑΝΝΑ ΠΟΤΙΖΕΙ ΤΑ ΒΛΗΤΑ ΤΗΣ ΣΤΟ ΠΗΓΑΔΙ.
Ο ΚΥΡ ΘΟΔΩΡΟΣ ΣΤΟ ΠΗΓΑΔΙ.

ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΛΙΑ ΦΩΚΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΠΗΓΑΔΙ

είναι...».

Λίγο παρακάτω, μέσα από τις καλαμιές ξεπροβάλλει παρτέα με τα κατσικάκια του... «Λούζης Θεόδωρος, ετών 90. Είμαι εδώ από τότε που γεννήθηκα και τις δουλειές τις έκανα όλες έξω από παπάς. Με φωνάζουνε φωτογράφο αλλά δεν καζάντισα τίποτα από την τέχνη αυτή. Κι όταν πείνασα...ορίγανη μάζενα και την επουλούσα να ξεγελάσω την πείνα μου. Εδώ κύριε έχουμε πολλή πέτρα, γι' αυτό ζούμε δια της οικονομίας» λέει κόβοντας ξύλα για το χειμώνα. «Όμως τώρα οι μεγάλοι κατάντησαν το νερό και το λάδι να κάνουν τους ίδιους παράδες. Από εμένα πάντως ο χασάπης δεν έχει

ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΑΘΙΣΤΡΑ ΣΤΗΝ ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΠΗΓΑΔΙ - ΦΩΚΙΑΝΟ.

διάφορο και ο μανάβης για τους τεμπέληδες είναι. Όλα τα δίνει η γη. Η αγροτική δουλειά είναι άγια δουλειά. Είναι όμως και άγρια, γι' αυτό σήμερα οι νέοι την αποφεύγουν. Γράψε... ανεργία δεν υπάρχει...μόνο τεμπελιά υπάρχει... και μιλάω βέβαια για το χωριό» λέει τονίζοντας αργά μία μία τις λέξεις λοξοκοιτώντας αν τα έγραψα..

«Έχω και ένα αδελφό, τέσσερα χρόνια νεότερο, που ζει μεσ' τα έλατα πάνω στη Χοντίβα και βόσκει τα κατσίκια του από το '46» λέει με τρυφεράδα, δείχνοντας προς τις νότιες κορφές του Πάρωνα.

Η βόλτα μας συνεχίζει στον πευκόφυτο λόφο της **Λαγόραχης** με το εντυπωσιακό κτήριο του δημοτικού σχολείου, έργο Λαγκαδιανών μαστόρων του 1928. Η σκέψη μας όμως πηγαίνει προς το βουνό πάνω στις ελατοσκέπαστες πλαγιές που 'χει την στήνη του ο βουκός απ' το '46.

«Θοδωρή θα μας οδηγήσεις στη Χοντίβα;» λέω στο φίλο μας, το βράδυ στην ταβέρνα του Γλύστρα στο Πηγάδι.

«Μετά χαράς μεγάλης» απαντά ο πάντα πρόθυμος οικοδεσπότης της περιοχής και το ραντε-βού κλείνει.

Η ΑΝΑΤΟΛΗ ΤΟΥ ΜΥΡΤΩΟΥ

«**Μ**ια στάση στην κλειστή στροφή στο μέσον της ασφάλτινης διαδρομής Πηγάδι – Φωκιανό, είναι απαραίτητη» μας είχε πει ο Θόδωρος. Δικαιώθηκε απόλυτα.

Πριν ακόμα χαράξει βρισκόμαστε με το αυτοκίνητο στο σημείο που μας υπέδειξε ο φίλος. Απέναντί μας στο Βορρά η απογοραμμή και τα βουνά της Αργολίδας Δίδυμο και Αδάρες. Μπροστά μας, στ' ανατολικά, λιανή γλώσσα πράσινης γης, οι Σπέτσες και δίπλα της η Σπετσοπούλα. Πίσω, σε δεύτερο πλάνο, ο Δοκός και μέσα στη γκριζα αχλύ που γλύκαινε τις υπερβολικά σκληρές γωνίες της, η Ύδρα. Γύρω της τα πολλά μικρονήσια, με κυριότερα το Ντράπερι, την Πιθυπιριέριζα και λίγο πιο ξέμακρα το Σταυρονήσι, πλέουν μαγικά πάνω στα νερά του Μυρτώου.

Κι όταν, επιτέλους, ο πορφυρός πρωταγωνιστής ξεπρόβαλε ακριβώς πίσω από την Ύδρα, τα μάτια μας άνοιξαν διάπλατα για να συλλάβουν την ακατανίκητη Ανατολή του Μυρτώου.

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

01 ΠΗΓΑΔΙ – ΦΩΚΙΑΝΟ

«**Λ**έω να ξεκινήσουμε στις 6 το πρωί πριν μας βρει και πολύ ο ήλιος» λέει ο Θόδωρος. «Πάντως γράψε πως για τους αναγνώστες καλύτερη ώρα είναι η απογευματινή για να 'χουν τον ήλιο στην πλάτη. Κι αυτά βέβαια από το Μάη και μετά που θα 'χουμε κάνει και τη σήμανση με τη βοήθεια βέβαια και του Ελληνικού Πανοράματος».

Φεύγουμε από τον Άη Γιώργη, και αφού περάσουμε τον Άη Δημήτρη σε 200μ. στρίβουμε δεξιά. Μετά από 100μ. ακολουθούμε την άσφαλτο που γίνεται τσιμεντόστρωτο. Βρισκόμαστε στην συνοικία του Πηγαδιού Τσαφουλαίικα. Σε 80μ. στρίβουμε δεξιά και μπαίνουμε στο μονοπάτι. Σφενδάμια, ασπάλαθοι, αφάνες, πουρνάρια, φλόμοι και λαδανιές που εδώ τις λένε «κοννούκλες» και ανάμεσά τους φαρδύς μουλαρόδρομος με ίχνη παλαιού λιθόστρωτου με μεγάλα αραιά σκαλοπάτια.

Αφήνουμε δεξιά τη Λαγόραχη βαδίζοντας σε πεζούλες που παλιότερα καλλιεργούσαν σιτάρι, κριθάρι και βρώμη. Πεντάλεπτη στάση

στην **Καθίστρα** με τις μικρές βελανιδιές και έξοδος προς την άσφαλτο. Για 500μ. ακολουθούμε τον ασφαλτόδρομο και παίρνουμε τον καρδόδρομο που φεύγει δεξιά, πλάι στη σύγχρονη στάνη του Γλύστρα. Σε 100μ. στρίβουμε αριστερά ανάμεσα από άριες, ελιές και ρουπάκια κι αμέσως μετά βρίσκουμε τον παλιό μουλαρόδρομο. Ανηφορίζουμε για 5λ. στου **Καλύβη τον Κάμπο** με κοντινή θέα το οροπέδιο Λογγάρι – Ρουπακιά και μακρινή την κορυφογραμμή της **Μαδάρας** (υψ. 1264μ.) του νότιου Πάρωνα.

Το πολύ φαρδύ μονοπάτι που θυμίζει αρχαίο δρόμο, ανηφορίζει με καγκέλια που εδώ τα λένε «καδέλες». «*Βρισκόμαστε στο Αλογοθύμαρο. Ο τόπος αυτός πρέπει να κατοικήθηκε στ' αρχαία χρόνια γιατί υπάρχουν πολλά σπασμένα κεραμιδάκια. Στα νιάτα μας ριζάμε πολλή δουλειά για τη συντήρηση του μουλαρόδρομου. Άλλος φτυάρι, άλλος κασμά, άλλος με τα χέρια... Όλα όμως γινόντουσαν με αίσθημα ομαδικό, κάτι που λείπει στις μέρες μας.*» λέει ο κυρ-Γιώργης, ο πρόεδρος του χωριού, που περπατάει μαζί μας.

Λίγα μέτρα πιο πάνω συναντάμε την άσφαλτο, τη διασχίζουμε για 30 μ. και ακολουθούμε το σαφώς νεότερο λιθόστρωτο που φεύγει αριστερά του δρόμου.

Σε 3λ. φθάνουμε στο **Πουρνάρι**. Μεγάλη στέρνα για τα ζώα και υπέροχη θέα προς τις Σπέτσες και την Ύδρα. «*Παλιά εδώ ήταν περδικότοπος*» λέει ο κυρ-Γιώργης αναπολώντας δόξες κυνηγητικές ενώ ο Θοδωρής, ο οικολόγος, τον λοξοκοιτάει.

Το μονοπάτι κατηφορίζει ανάμεσα σε κουμαριές, σχίνα και χρυσόξυλα. «*Ζβεντζιές, τα λέμε εμείς*» λέει ο Θοδωρής. «*Εύλο σκληρό και ελαφρύ, μ' αυτό και περιζήτητο για κάθε είδους εργαλείο*».

Τώρα ευθεία μπροστά μας βλέπουμε την Τουρκόβιγλα και πέρα μακριά, στην καρδιά του Μυρτώου, τη μοναχική **Παραπόλα**. Αγνωστού μονοπάτι που φεύγει αριστερά, περνάμε την πέτρινη στέρνα του **Τσουλού**, διασχίζουμε, για τελευταία φορά, κάθετα την άσφαλτο και μπαίνουμε στη **Ράγια**, με τα τζιτζίκια να το 'χουνε ρίξει σε πρωινό γλέντι.

Στο **Λογγαράκι** ο τόπος μοσχοβολάει «*κούρμπενο*», δηλαδή άγριο γιασεμί. Το μονοπάτι κακοτράχαλο κατεβαίνει προς το Φωκιανό. «*Εδώ πέταγαν φωτιές τα πέταλα*» λέει ο Θοδωρής. Λίγο ακόμα και βγαίνουμε στο χωματόδρομο, περνάμε το ρέμα του Ξεριά με τις λυγιές και δροσιζόμαστε στη στέρνα της σκιερής, από ελιές και χαρουπιές, αυλής του Αη Νικόλα. Σε 1λ. από το εκκλησάκι απλώνεται η

ΠΗΓΑΔΙ - ΦΩΚΙΑΝΟ

Υψ. εκκίνησης: **570 μ.**

Υψ. τερματισμού: **0 μ.**

Μήκος διαδρομής: **8 κλμ.**

Χρόνος: **± 3 ωρ.**

Πορεία: **Μέτρια/Μετρίως δύσκολη**
Σηματοδότηση: **Δεν υπάρχει (αναμένεται από το Μάιο του 2010)**

Πλάτος μονοπατιού : **0,50-1,60 μ.**

Θέα: **Το οροπέδιο Λογγάρι-Ρουπακιά, η Μαδάρα, τα νησιά του Μυρτώου.**

ΛΙΓΟ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ ΛΟΓΓΑΡΑΚΙ

βοτσαλωτή μεγάλη παραλία του Φωκιανού που λαμποκοπάει κάτω από το δυνατό φως του πρωινού.

02

ΑΠΟ ΤΟ ΠΗΓΑΔΙ ΣΤΟΥ ΣΤΙΝΗ... ΚΑΙ ΑΠΟ 'ΚΕΙ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΙΑ ΣΤΗ ΣΤΑΝΗ ΤΟΥ ΚΟΛΟΤΑΓΑΡΟΥ ΣΤΗ ΧΟΝΤΙΒΑ

Η απόσταση Πηγάδι – Στίνη είναι 4,7 χλμ. και απαιτεί αυτοκίνητο 4X4.

Ξεκινάμε από τη γειτονιά Κριτσιδιμαίικα, στο ύψος της πινακίδας για Φωκιανό, ακολουθώντας τον τιμεντόδρομο που φεύγει δεξιά. Στα 0,6 χλμ. στρίβουμε δεξιά στο χωματόδρομο και 1,7 χλμ. από το Πηγάδι βρισκόμαστε στα **Ρεικάκια** με την όμορφη θέα προς το Φωκιανιώτικο γέμα. Τόπος γεμάτος ρείκια και με το πρώτο έλατο σε υψόμ. 550 μ. Στα 4,7 χλμ. ο δρόμος τερματίζει. Βρισκόμαστε στον **Στίνη**, ένα οροπέδιο διαστάσεων 1X1 χλμ. σε υψόμ. 700 μ.

Περιπλανιόμαστε για λίγο ανάμεσα σε ψηλές βελανιδιές, έλατα, δεκάμετρα ρουπάκια και σε χωράφια, από χρόνια παρατημένα. Οι έντονες αναμνήσεις του Θοδωρή από τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια, μας μιλούν για δεκάδες συγχωριανούς που δούλευαν, εδώ πάνω, για το στάρι, τη φακή, το βίκο αλλά και τα φορτώματα ξύλων και δεματιών από άχυρα, που έφθαναν ακόμα και τα τρία την ημέρα.

«Στα χρόνια της κατοχής ούχτανε οι σύμμαχοι εφόδια και οι αντάρτες του Πάροννα τα έκρυβαν στις σπηλιές που είναι εδώ πιο κάτω». Ψάχνουμε για τα ίχνη από παλιά χωματάλωνα. Ο Θοδωρής χαϊδεύει ένα μεγάλο κουφάρι γκορτσιάς.

Το μονοπάτι για το ύψωμα της Χοντίβας είναι φαρδύ, άνετο, χωρίς πολλές πέτρες και κατάλληλο για όλους. Σε 5λ. από την αρχή του, βρίσκουμε το παλιό λιθόστρωτο Πελετών – Κυπαρισσιού. Περατάáme ανάμεσα σε μουρτζιές, κουμαριές και έλατα, που πολλά από αυτά έχουν προσβληθεί από μύκητα. Γύρω μας μεγάλοι φράξιοι ή μέλαγοι, που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι για τόξα και ακόντια. Διασχίζουμε χαμηλές πετροκτιστες πεζούλες. Το μονοπάτι ελίσσεται με μικρές καθοδικές και ανοδικές κλίσεις. Μικρά λιβάδια γεμάτα λούπινα εναλλάσσονται με πυκνό ελατόδασος.

«Ως τότε θα υπάρχει ετούτο το υπέροχο μονοπάτι;» μονολογεί ο Θοδωρής. «Ο μπαρμπα-Παναγιώτης με τα κατσίκια του, που πηγαινόερχεται πάνω σ' αυτό, κάποτε θα φύγει... κι είναι, βλέπεις, ο τελευταίος βοσκός της περιοχής μας».

Μια όμορφη πετροκτιστη στέρνα δεσπόζει στο ξέφωτο. Ο Θοδωρής βουτάει μέσα την «τέστα», δηλαδή τον κουβά, και πίνει. Εγώ προτιμώ τη σιγουριά του παγουριού.

Δυο μονοπάτια φεύγουν συμμετρικά, δεξιά και αριστερά. Ακολουθούμε το δεξί, αφήνοντας αριστερά μας την κορυφή της Χοντίβας (υψ. 783 μ.) και σε 5λ. από τη στέρνα φθάνουμε στη στάνη του Παναγιώτη Λούζη, του Κολοτάγαρου.

Ένα μεγάλο, με διάμετρο 25 μ., μαντρί είναι αριστοτεχνικά κτισμένο με ξερολιθιά που εκμεταλλεύεται το φυσικό κοίλωμα του εδάφους. Στεγασμένο στο ένα τμήμα του και καλυμμένο με κλαδιά ελάτου σκιάζεται ολόκληρο από ένα

τεράστιο σφενδάμι που βρίσκεται στο μέσον του. Δίπλα στο μαντρί ακουμπάει το πέτρινο καλύβι με την εστία και τον υπερυψωμένο μικρό οντά που για κρεβάτι έχει κλαδιά και προβιές. Μια μεγάλη ξύλινη κορίτα, για να τρώνε τα κατσίκια και ένα κομμένο έλατο για να κάθεται ο βοσκός. Σε μια συστάδα κορμών ένας γάιδαρος λουφάζει υπομονετικά μέσα στην καβάντζα του, που είναι πλεγμένη με κλαδιά και ξερες φυλλωσιές, για να τον προφυλάσσουν από τους ορεξάτους τάβανους.

Από μακριά ακούγονται σφυρίγματα και φωνές σαν παραγγέλματα λύκου. Δεν περνά πολλή ώρα και εν μέσω κατσικιών, με θόρυβο κουδουνιών και σύννεφων μύγας και σκόνης, εμφανίζεται κουνώντας χέρι και γκλίτσα ένας κατάλευκος δυνατός και νευρώδης άνδρας με κορμί εφηβικό, αν και κυρτωμένο από τους 86 χειμώνες της ζωής του.

«Είσαι υπηρεσιακός... ή απλός;» με ρωτάει

Ο ΘΟΔΩΡΗΣ ΣΤΗΝ ΣΤΕΡΝΑ ΤΗΣ ΧΟΝΤΙΒΑΣ

ΣΤΙΝΗ – ΧΟΝΤΙΒΑ - ΣΤΙΝΗ

Σημείο εκκίνησης: **Το τέρμα του χωματόδρομου.**

Υψ. εκκίνησης: **700 μ.**

Υψ. τερματισμού: **750 μ.**

Μήκος διαδρομής: **5,2 κλμ. (με επιστροφή)**

Χρόνος: **2 ωρ. (με επιστροφή)**

Πορεία: **Πολύ εύκολη**

Σηματοδότηση: **Δεν υπάρχει (αναμένεται από το Μάιο του 2010)**

Χάραξη: **Εμφανής (θέλει προσοχή στην αρχή)**

Κλίση: **Ομαλή, με μικρά ανεβοκατεβάσματα.**

Πλάτος μονοπατιού : **0,50-1,00 μ.**

Αξιοθέατα: **Όμορφο δασικό περιβάλλον,θέα προς το Κρόνιο, η στάνη του Κολοτάγαρου.**

ΣΗΜ.: Το τμήμα του δασικού δρόμου Πηγάδι-Στίνη των 4,7 κλμ. (μόνο για 4Χ4) μπορεί να γίνει πεζοπορικά σε 1:30'.

κοιτώντας με έντονο βλέμμα μια εμένα και μια το σημειωματάριό μου.

«Να ο Πάρωνας αυτοπροσώπως» σκέφτομαι και του απλώνω το χέρι.

Γεννημένος το 1923 ζει στο βουνό με τα ζώα του εδώ και 75 χρόνια, με μόνη διακοπή την περίοδο του πολέμου. Γι' αυτόν η ζωή πέρα απ' τον Πάρωνα, σημαίνει πόλεμο και αντάρα. Του Άη Κωνσταντίνου ανεβαίνει στη Χοντίβα, του Αγιοδημήτρη κατεβαίνει στο χειμαδιό του, στην παραθαλάσσια Ελίτσα, κοντά στο Φωκιανό. Μοναδική επαφή με την κοινωνία η γυναίκα του η **Αντωνία**, ετών 82, οι δικοί του που έρχονται από το χωριό και το ραδιοφωνάκι του με τις δεκάδες μπαταρίες, απ' όπου μαθαίνει τα νέα, όπως οι εκλογές. Και είναι μόνο τότε που κατεβαίνει στο χωριό φορώντας το ολόλευκο πουκάμισο για να ψηφίσει. «Θα μου πεις... τί ανάγκη έχει αυτός ο άνθρωπος που ζει όπως ακριβώς και οι ποιμένες στα Ομηρικά χρόνια, για να αισθάνεται την ανάγκη να εκπροσωπηθεί; Όμως από την άλλη, βοσκός είναι ο άνθρωπος και καταλαβαίνει την ανάγκη λειτουργίας κάθε είδους ομαδικής συμβίωσης» λέει ο Θεόδωρης και συμφωνούμε μαζί του. Την ίδια ώρα που εμείς «κοινωνιολογούσαμε» ο μπαρμπα-Παναγιώτης φρόντιζε τα ζώα καλώντας τα με τα ονόματά τους.

«Δεν είναι ώρα αυτή για χασομέρια. Αντέστε

τώρα να μη νυχτώσετε στο δρόμο και τα λέμε μιαν άλλη φορά».

Ο ήλιος βάφει στα κόκκινα τον ουρανό του **Κρόνιου**, την ψηλότερη κορφή του Πάρωνα. Παίρνουμε το δρόμο του γυρισμού κι εγώ προσπαθώ να καταλάβω αν ο Κολοτάγαρος ζει από τα κατοίκια του ή τα κατοίκια απ' αυτόν. Ικανοποιούμαι με τη σκέψη πως όσο ζει, ζωή να 'χει, θα ζουν ο ένας για τον άλλον.

03 ΕΝΑΣ ΜΙΚΡΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΦΩΚΙΑΝΟ ΣΤΗΝ ΕΛΙΤΣΑ

Κυριακή πρωί και η κίνηση στο Φωκιανό, με 3 σκάφη, 5-6 φουσκωτά και καμμία 10ριά αυτοκίνητα, είναι αισθητά μεγαλύτερη από τις άλλες μέρες. Από τη Δ. άκρη της παραλίας, τη Βλυχάδα, ακολουθούμε τα κόκκινα σημάδια και βρισκόμαστε το φαρδύ άνετο χιούτο μονοπάτι που κινείται λίγο πάνω από το κύμα στους πρόποδες της Ασφακίτσας. Αριστερά μας απλώνεται η παραλία του Φωκιανού και πέρα Ν.ΝΑ. καταμεσής στο πέλαγο η μοναχική Παραπόλα (*Ελ. Πανόραμα* τεύχος 33). Ασημογάλαξη η θάλασσα λαμπυρίζει κάτω από το ζεστό ήλιο του Ιούλη. Σε 10λ. βλέπουμε την υπέροχη μικρή, μήκους 30 μ., παραλία της **Ελίτσας** και σε 5λ., αφού περάσουμε το χειμαδιό του μπαρμπα-Πάνου του Λούζη

Ο ΚΥΡ-ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΟΥΖΗΣ ΣΤΗΝ ΣΤΑΝΗ ΤΟΥ.

με το σπιτάκι που είναι πνιγμένο στις ελιές, δροσιζόμαστε στα γαλαζοπράσινα νερά της.
ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Από την ερημική Ελίτσα το μονοπάτι συνεχίζει για 15λ. μέχρι τη **Μεγάλη Ελιά**, τον επόμενο οξυγώνιο βραχώδη ορμίσκο, και στη συνέχεια χάνεται μέσα στην πυκνή βλάστηση. Παλαιότερα το μονοπάτι συνέχιζε για την τελευταία παραλία της Αρκαδίας, τη **Σούριζα** (αγαπημένο τόπο απόδρασης του Νιάρχου) και την **Καψάλα** της Λακωνίας. Από την Καψάλα υπάρχει

χωματόδρομος που σε 12 χλμ. οδηγεί στο Κυπαρίσι.
ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το μεσημέρι έχει προχωρήσει για τα καλά. Περνώ το Πηγάδι και στην ανηφοριά της Αμυγδαλιάς αφήνω το γκάζι και κοντουτέκομαι. Στο μικρό καφενείο της κυρα-Σταματίας οι 5-6 καρέκλες με το τραπέζι κάτω από τη φουντωτή καρδιά περιμένουν υπομονετικά τη δροσιά του απογεύματος και τη συντροφιά της αντροπαρέας. Μοναδική ζωντανή παρουσία, τα άπειρα τζιτζίκια και μια γάτα ξαπλωμένη στη μικρή σιά του πεζουλιού, ανάμεσα στους βασιλικούς και τα γεράνια.

Ένα δυνατό αεράκι φουσκώνει το κάτασπρο αδειανό πουκάμισο, που, με συγκρατημένο από τα μανταλάκια ενθουσιασμό, σηκώνεται προς τον ουρανό κουνώντας τα μακριά μανίκια του, σ' ένα παλαβό αποχαριετισμό.

ΘΕΡΜΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

Την **Τασία Λούζη**, για τη φιλοξενία στο Φωκιανό. Τον πρόεδρο του Πηγαδιού **Γιώργο Ορφανό**. Το θαυμάσιο άνθρωπο που με μύησε σ' αυτή την όξι και τόσο γνωστή γωνιά της Αρκα

ΦΩΚΙΑΝΟ - ΕΛΙΤΣΑ - ΦΩΚΙΑΝΟ

Παραθαλάσσια διαδρομή

Μήκος : **2 χλμ. (με επιστροφή)**

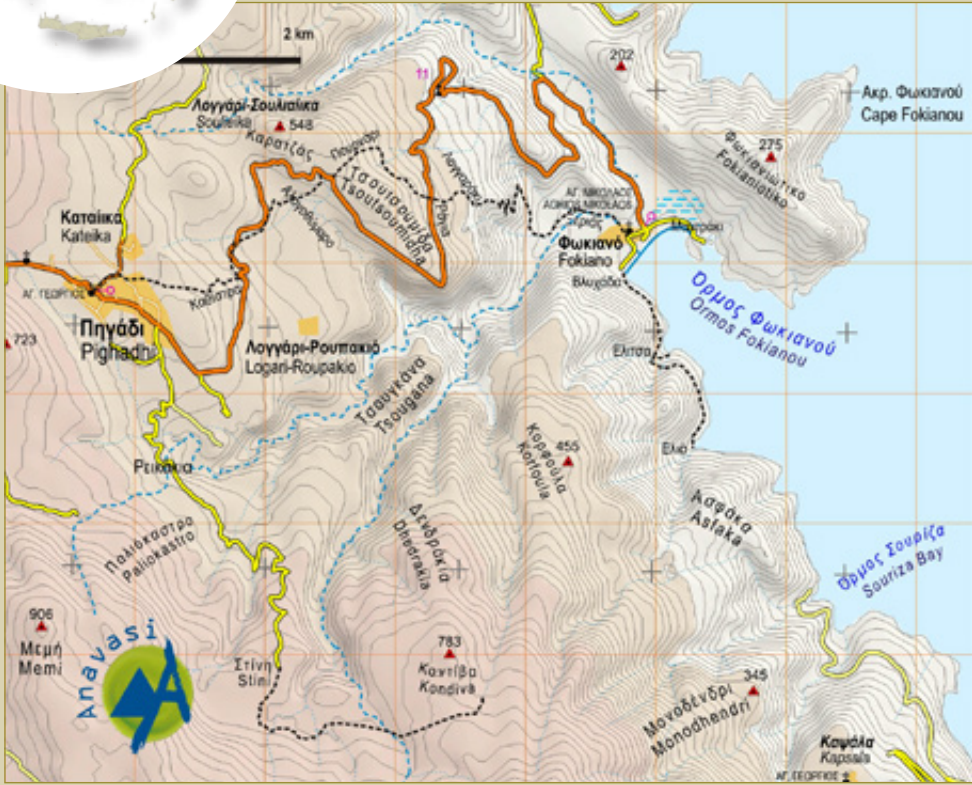
Χρόνος : **30' (με επιστροφή)**

Πορεία : **Πολύ εύκολη**

Χάραξη : **Εμφανέστατη**

Πλάτος μονοπατιού : **0,50-0,80 μ.**

Αξιοθέατα : **Ο όρμος του Φωκιανού και η Ελίτσα**

Απόσπασμα από το χάρτη Πάρνωνας 1:50.000 των εκδόσεων ΑΝΑΒΑΣΗ

ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ

Αθήνα – Λεωνίδιο : 218 χλμ.
 Λεωνίδιο – Πηγάδι : 22 χλμ.
 Πηγάδι – Φωκιανό : 11,5 χλμ.

ΕΣΤΙΑΣΗ

Στο Φωκιανό: Ταβέρνες (Μάιο – Οκτώβρη)
 Η **Ειρήνη** και ο **Αχιώης**.
 Στο Πηγάδι: Ταβέρνες (όλο το χρόνο) του **Γλύστρα** και το **Κουτούκι**.
 Στην Αμυγδαλιά: Ταβέρνα του **Καλόπιττα**.

ΔΙΑΜΟΝΗ

Στο Φωκιανό: 4 δωμάτια της κ. **Τασίας Λούζη** τηλ. **27570-31146**.
 Καταλληλότερη θέση και με τις λιγότερες σφήκες, για ελεύθερη κατασκήνωση: η δυτική άκρη της παραλίας.

Δυνατότητα για διαμονή περισσότερων ατόμων: στα ξενοδοχεία και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια των Πουλίθρων καθώς και στον ξενώνα των Πελετών που απέχει δύο χλμ. από την Αμυγδαλιά.